שאף הן היו באותו הנס. ומי לאו הא׳ טעמא לא היו מייבות משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אף ע״ג דאכרעה כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון: **הין באותו הנס.** פי׳ רשב״ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע״י אסתר ובחנוכה ע״י יהודית ובקשה אלף משמע שאינן עיקר ועוד דבירושלמי גרים שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה להשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע״ג דאף הן היו באותו הנס כי נסוכות הוסבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס מ״ו: **שתאן** חי יצא. משמע דלכתחלה בעי מזיגה וכן בפ׳ שאשה שאכלו (ברכות ד׳ נ:) אמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וקשה דנפ׳ שאשה שאכלו (שם נח.) אמר ר׳ דברים נאמרו בכוס של ברכה ולריך מי וכש״י פי׳ שם דהא דקאמרינן דלריך מי היינו שיתנוהו מי בכוס ברכת המזון לאפוקי שלא ימזגנו בכוס זה וישפוך בכוס אחר ויברך וכ״ת פי׳ דמי דהתם היינו מזיג ולא מזיג כדאמר בגן סורל (סנהדרין ד׳ ע.) אינו נעשה בן סורר עד שיסתה יין מי ומוקי לה במזיג ולא מזיג והא דתשמע בהמוליא יין (שבת ד׳ עו:) שמוזגו כראוי דקאמרינן כדי שיזמזגנו ויעמוד על רביעית היינו בברכת המזון דאמר בפרק אשה שאכלו (ברכות ד׳ נח.) ומוסיף בברכת המזון ואומר ר״ת דמוסיף מים ולא כפרש״י דמוסיף יין וכן מפרש בערוך[ב]) ובני גרבוי״א מפרשי דמי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור כדאמרי׳ בפ׳ בתרא דמכות (ד׳ עח.) ריקק תשע נמליס וא׳ מיה והיינו שלם דאפילו מת נמי תשיב ברית כדאמרינן בסוף גיד הנשה (חולין ד׳ קכ:) גבי לפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו ואמרינן נמי (נ״ק ד׳ נד.) שבירתן זו היא מיתתן ואמי שפיר דכולהו עשרה דברים אכוס קיימי ונראה דדוקא ביינות שלהם שהיו חזקים לריך מזיגה אבל בשלנו לא[ג]): **בבת** אחת. נראה כפירוש רשב״ם שאתאן לרופין ולא כפירש״י שעירה תרבעתן לתוך כוס אחד דשתאן משמע הרבה כוסות: **ידי** יין יצא. פי׳ ידי שמחת יו״ט דס״ד הואיל ותיקנו ד׳ כוסות לא נפיק מידי שמחת יו״ט אלא אם כן יצא ידי תרבעה כוסות:

אחד חדש ואחד ישן. פירוש שפירש רשב״ם דיקן עדיף הוא עיקר כדאמרינן (מגילה ד׳ טז:) ולאביו שלא כאתא וגו׳ יין ישן שרוח זקנים נוחה הימנו ואמרינן (נ״ב ד׳ לא.) כל מילי עתיקא מעלו והא דנקט שאינו פשוט קודם פירשו לעיל בכילד לולין (ד׳ פה.) גבי אחד עלם כו׳: **רובא** דבבא. היינו כמלא לוגמיו כדפרי׳ לעיל ומיהו לכתחילה לריך לשתות רביעית: **ואת** אמרת כדי מזיגת כוס יפה. אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיג׳ כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה ס״ד דמקשה דמזיגת כוס יפה דקאמר שמואל בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית הלוג ובריית׳ קתני רביעית הלוג יין מי בין כולן רובע רביעית לכל אחד והא דקתני אחד מזוג לא שדי ברביעית מזוג אלא כלומר אחד יכול לשתותו מזוג אבל מ״מ ברייתא לא מיירי אלא בחי דסגי רביעית לכל ד׳ אך קשה איך היה סבור המקשה דסגי לכולהו במזיגת כוס יפה והא איכא בהני ארבעה כוסות כוס של ברכה שהוא כוס יפה ורשב״ם נמי הקשה הכא בריית׳ סתמא קתני לכך נראה כספרים דגרסי אידי ואידי אחד שיעורא הוא דכדי מזיגת כוס יפה זהו רובע רביעית הלוג יין מי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המזיגה וה״נ מיירי בריית׳ דמלרכא רביעית עם המזיגה ומתחילה היה סבור דמלרכינן יין מי הרביעית הלוג לכל אחד ואחד ומזוג משמייה קאי ולא ארביעית דבריית׳ אבל לבתר דשני קאי שפיר ארביעית והך סוגיא כרב נחמן וכרבא דרש המוליא (שבת ד׳ עו:) דסברי כוס של ברכה לריך שיהא בו רובע רביעית הלוג יין מי כדי שיזמזגנו ויעמוד על רביעית הלוג ושיעור הולאת יין תנן התם דהוי כמזיגת הכוס יפה דהיינו רובע רביעית וע״י מזיגה יעמוד על רביעית כשיעור כל המשקין דקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית דאביי פריך עלה התם מדא דתנן ובמזוג שני חלקי מים ועוד מים בכד ומלטרפין ונראה לפרש דלאביי לריך רביעית שלימה להולאת שבת וכן משמע התם בהאיש שמעתא דקאמר אביי עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דכדי בעי רביעית כו׳ ופרש״י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שם וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין מי בין מזוג אבל מים בכד לא מלטרפים:

אל תרא יין כי יתאדם. הכא מייתי הא׳ קרא לתשיבות יין אדום ובהמוכר פירות (נ״ב ד׳ לא.) פי׳ רשב״ם התם דמייתי לה לגריעותא ושם מפורש:

מון

שאף הן היו באותו הנס. כלומרין (סוטה דף יא:) בשכר נשים לדקניות שבאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה נמי אמרינן הכי״ד) דמשום דע״י אסתר נגאלו וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (דף כב.): [**כדי מזיגת כוס יפה.** שיעורו רובע] רביעית כדי שיזמזגנו ויעמוד על רביעית לוג דתמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו ממרא הוא[ה]). וקא סלקא דעתך דכין כולם קאמר שמואל דליהוי רובע רביעית יין: **שתאן חי.** שלא מזגו במים: **בבת אחת.** עירה תרבעתן לתוך כוס אחד: **ידי יין יצא.** שתתה ד׳ כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה: **כדי רביעית.** בין כולן. קשיא לשמואל דאמר רובע רביעית דהיינו כוס יפה: ה״ג **אמר כוס יפה דקאמר שמואל לכל חד וחד דהוו להו כולהו רביעית: אל תרא יין כי יתאדם.** אלמא יין מרתה בעי:

קליות

רשב״ם

שאף הן היו באותו הנס. דאמר בגמ׳ סוטה (ד׳ יא:) בשכר נשים לדקניות שהיו באותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי״ו) משום דע״ל אסתר הוה וכן גבי חנוכה בגמ׳ שבת (ד׳ כב.) לשון מורינו הלוי: **אמר ר״י אמר שמואל ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהן.** בכל אחד כדי שיהא בהן מזיגת כוס יפה של ברכה שיעורו רובע רביעית לוג כדי שיזמזגנו ויעמוד על רביעית לוג דכל תמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו ממרא הוא הכי

מפרשינן לה בגמ׳ שבת בהמוליא יין (ד׳ עז.). והשתא קס״ד דמזיגת כוס יפה ורובע רביעית לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של בהמ״ז משום דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו׳ כדאי׳ בגמ׳ ברכות (ד׳ נח.): **שאף הן היו.** שלא מזגו במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבבגיר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזוג בעינן רביעית בין הכל ה״ג בעינן רביעית: **בבת אחת.** עירה תרבעתן בתוך כוס אחד כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא דאפי׳ שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד. וע״ל דהכי פירושו בבת אחת שלא על סדר משנתינו אלא שתאן לרופין: **השקה מהן.** מכל כוס וכוס שלא שתה כולו כדמפרש לקמן: **ידי יין יצא.** ששתה תרבעה כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה שאין חשיבות אלא ביין מזוג. והכי מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה: **ידי יין יצא.** משום שמחת י״ט כדתניא לקמן (דף קט.) ושמחת בחגך[ו]) במה משמחו ביין: **אבל ידי תרבעה כוסות לא יצא.** וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר ולריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר: **לריך שיהא בהן כדי רביעית.** כלומר בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: **אחד מזוג.** לריך רביעית דבבגיר מרביעית לא חשיבא שתייה כדאפקא לן מכל משקה אשר ישתה (ויקרא יא:): **ואחד מזוג.** שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעון מים דהוי בין כולהו רביעית: **ואחד ישן.** שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש. אי נמי חדש אין בו טעם יין: **לריך שיהא בו טעם יין.** למעוטי חדש וישן: **ומראה.** שיהא אדום: **קתני מיהא כדי רביעית.** לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד וס״ד דשני שיעורים הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית בלשון הברייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב בספרים **אידי ואידי חד שיעורא כדי מזיגת כוס יפה היינו רביעית.** תירוצא היא לומר שלשון שמואל ולשון הברייתא אחד הן וכדי מזיגת כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שיזמזגנו ויעמוד על רביעית דלאמר בהמוליא (שבת ד׳ עו:) כך נראים שיטה בעיני ועיקר. ורבינו (ו)פי׳ שכך משקה הגמ׳ דקס״ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן ובריית׳ קאמר לכל אחד ואחד ותיכף הגמ׳ דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא בריית׳ סתמא קתני לריך שיהא בהן ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר: **אל תרא יין.** אל תחמוד להיות רגיל בו כי יתאדם מכלל דיין נמי מראה בעי וטעמא נמי בעי כדמזהר עליה שלא להשתכר בו: **ואחד השינוקות.** שגם הם נגאלו: **וכי מה תועלת יש לתינוקות.** הלא פטורין מן המצות:

קליות

אל תרא יין כי יתאדם. הכא מייתי הא׳ קרא לתשיבות יין אדום ובהמוכר פירות (נ״ב ד׳ לא.) פי׳ רשב״ם התם דמייתי לה לגריעותא ושם מפורש:

מון

ישאף הן היו באותו הנס א״ר יהודה אמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא שתאן בבת אחת יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא שתאן חי יצא אמר רבא אידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת רב אמר אידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דאשתי רובא דכסא מיתיבי ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין קתני מיהת כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה אמרי אידי ואידי חד שיעורא הוא מאי כדי מזיגת כוס יפה דקאמר לכל חד וחד דהוי להו כולהו רביעית רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב אל תרא יין כי יתאדם ת״ר הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות א״ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין אלא מחלקין להן

קליות

מסורת הש״ס

ו) [שבת כב. מגילה ד. ערכין ג.], **כ)** שיר לח., **ג)** [כריתות יא:], **ד)** [מגילה תענית רב אחאי], **ה)** [מגילה ד.], **ו)** [שבת עז.], **ז)** [מגילה ד.], **ח)** [דברים טז:], **ט)** [ועיין תוספות מגילה ד. ד״ה שאף הן], **י)** ערך עשה, **יא)** [ועיין תוספות כתובות נ: ד״ה מדיה וכו׳].

תורה אור השלם

1. אל תֵרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים:
משלי כג לא

הגהות הב״ח

(ו) רשב״ם ד״ה ה״ג וכו׳ ורבינו שלמה פי׳ שכך מקשה וכו׳ קאמר רובע רביעית בין כולן:

עין משפט נר מצוה

נה א ב מיי׳ פ״ז מהל׳ מלה הלכה ט סמג עשין מ״ל [טור תר״מ סימן תע״ב]:
נו ג ד מיי׳ ופמב שם טוש״ע ח״מ סי׳ תעב סעיף ח:
נז ה שם סעיף טו:
נח ו מיי׳ שם הלכה ג׳ טוש״ע שם סעיף טז:

רבינו חננאל

ואיבעא כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה, וקימא לן דכוס יפה הוא כוס של ברכה והא״ר רביעית. שתאן חי אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא. שתאן בבת אחת אמר רבא ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא. השקה מהן בניו ובני ביתו יצא. והוא דשתה רוב כסא. מתיבי ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי וא״ז מזוג אחד חדש וא״ז ישן. ופרקי׳ כוס יפה הוא רביעית תרוייהו חד א״ר שיעורא. ר׳ יהודה אומר צריך שיהא בהן מראה יין כדכתיב אל תרא יין כי יתאדם. ת״ר ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות. ר׳ יהודה היה מר״ל לתינוקות קליות וא״ר חיים כדי שישאלו. וכן ר״ה רבי טרפון עושה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com